

Received: 9 January 2021

Revised: 21 May 2021

Accepted: 10 September 2022

ระหว่างทางของความสับสนในการทำสมาธิสู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม¹

THE JOURNEY OF CONFUSION IN MEDITATION FOR PAINTING CREATION¹

ธเนศ ดิ้นสกุล^{2*}Thanate Dinsakul^{2*}จิระพัฒน์ พิตรปริชา³Jirapat Pitpreecha³

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ในครั้งนี้เกิดจากการพิจารณาถึงการเรียนรู้ให้รู้จักรักและเข้าใจจิตใจของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อเป็นเกราะคุ้มกันและเป็นยารักษาสภาวะทางใจให้มั่นคงอยู่ตลอดเวลา อันจะนำมาซึ่งความสมดุลและความแข็งแรงของจิตใจที่พร้อมจะเผชิญกับปัญหาได้อย่างทันสถานการณ์ปัจจุบัน วิธีหนึ่งในการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจจิตใจของตนเองหรือการใคร่ครวญให้เกิดการตระหนักรู้กระบวนการตามธรรมชาติของชีวิตนั้นคือการปฏิบัติตามแนวทางพุทธศาสนาในลักษณะจิตตปัญญาศึกษา โดยอาศัยความเชื่อ ความศรัทธาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ด้วยการปฏิบัติภาวนา อันเป็นหนทางในการทำให้ธรรมชาติที่แท้จริงของจิตและประสบการณ์กระจ่างชัดเจนนั่น ในการวิจัยเชิงสร้างสรรค์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ปรัชญา และการฝึกจิตภาวนาของการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาและเพื่อนำมาเป็นแรงดลใจในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² This article is a part of thesis, Master of Fine and Applied Arts Program in Visual Arts, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

³ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ Graduate Student, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

⁵ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, รองศาสตราจารย์, คณะศิลปกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶ Thesis Advisor, Associate Professor, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

* Corresponding author e-mail: mapring.skt@gmail.com

จากการศึกษาพบว่า การเดินทางภายในสภาวะจิตใจของผู้วิจัยมีภาวะเป็นนามธรรม แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่ผู้วิจัยสนใจที่จะนำเสนอจึงมีลักษณะรูปแบบของศิลปะนามธรรม (Abstract art) โดยผู้วิจัยต้องการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมนามธรรมที่ใช้รูปเรขาคณิตมาสร้างงาน (Geometrical abstract) ทั้งในกลุ่มศิลปะอ็อปอาร์ต (Op art) และศิลปะแบบขอบคม (Hard edge) ซึ่งผลการสร้างสรรค์จิตรกรรมนามธรรมในครั้งนี้ได้ค้นพบวิธีการแสดงออกทางเทคนิคที่เรียบง่ายอันเป็นสัจจะของนามธรรม แสดงออกผ่านภาษาภาพโดยการสร้างรูปทรงที่มีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ขึ้นจาก เส้น สี และค่าน้ำหนักบนพื้นที่ว่าง ให้เกิดความสอดคล้องเชื่อมโยงสะท้อนความสับสนที่เกิดขึ้นระหว่างทางของการทำสมาธิภาวนา อันเป็นขอบเขตของการนำเสนอให้สัมพันธ์กับการสร้างสรรค์ เพื่อแสดงสัญลักษณ์และสื่อสารสุนทรียภาพของผลงานออกมาได้อย่างเป็นธรรมชาติของสภาวะจิตได้สำนึกของตนเอง

คำสำคัญ: ระหว่างทางของความสับสน; การทำสมาธิ; จิตรกรรมนามธรรม

Abstract

This creative research is conducted based on the consideration of the concept of learning to love and understand one's own mind, which is regarded as protective armor and a medicine to maintain a stable mental state at all times. This results in a balanced and strong mind which is ready to face any problems in the current situation. One way to understand one's own mind or realize the normal processes of life is to follow Buddhist guidelines in the manner of Contemplative Education by faith which is believed to be the anchor of the soul. The practice of prayer is a way to clarify the true nature of the mind and experience clearer. Thus, this creative research aims to study the concept, philosophy, and meditation practice of learning in Contemplative Education and to make an inspiration for creating abstract art.

According to findings of the study, it was found that the journey within the researcher's mental state was abstract. Consequently, the guidelines for the creation of a painting that the researcher would like to present was in the form of Abstract Art. In other words, the researcher wanted to create abstract art using Geometrical Abstract, in terms of both Op Art group and Hard-Edge group. The result of this creative abstract art was the discovery of a simple presentation technique which was a core concept of the abstract art. This technique was expressed through a visual language by creating meaningful symbolic shapes using the lines, colors, and shading techniques on spaces. This created a coherence which reflected the confusion occurring during the meditation. The technique was also regarded as a presentation method in relation to the creativity to naturally express symbolic and aesthetic arts of one's own subconscious state.

Keywords: Along the way of meditation confusion; Meditation; Abstract art

1. บทนำ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพิ่มสูงขึ้น ความก้าวหน้าทางจิตวิญญาณก็ควรจะเพิ่มขึ้นพร้อม ๆ กัน สิ่งที่เกิดขึ้นจริงคือ เราก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างมาก แต่กลับประสบปัญหาเรื่องความก้าวหน้าทางจิตวิญญาณ เมื่อมนุษย์ต้องพบกับปัญหาแล้วไม่อาจหาทางออกได้ หลายครั้งจึงเลือกคิดตัดสินใจโดยการฆ่าตัวตาย จบชีวิตของตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงจากปัญหา ซึ่งในชีวิตประจำวันของทุกคนล้วนแล้วแต่ต้องพบกับปัญหาต่าง ๆ ในหลากหลายลักษณะ ทั้งที่เกิดจากการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ซึ่งมีหลากหลายความคิดที่เข้ามากระทบกัน หรือปัญหาจากอุบัติเหตุในการทำงานทำให้อารมณ์แปรปรวน ไม่คงที่ ล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อความรู้สึกและกระทบต่อสภาพจิตใจทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ทำให้เกิดสภาวะจิตใจบอบช้ำ ส่งผลต่อความสมดุลของร่างกายและการคิด การตัดสินใจที่ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของสภาวะที่เป็นปกติ สาเหตุของปัญหาด้านหนึ่งมาจากการไม่รู้จักรักและเข้าใจตนเอง เมื่อมีเหตุการณ์มากระทบแล้วทำให้เกิดการเสียสมดุลของสภาวะอันเป็นปกติ ไม่สามารถหาทางออก ไม่รู้วิธีจัดการกับสภาวะจิตที่ควบคุมอารมณ์ในขณะนั้นให้กลับมาเป็นปกติ สมดุล ทำให้เกิดปัญหาตามมา ดังนั้น การเรียนรู้ให้รู้จักรักและเข้าใจจิตใจของตนเองจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อเป็นเกราะคุ้มกันและเป็นยารักษาสภาวะทางใจให้มั่นคงอยู่ตลอดเวลา นำมาซึ่งความสมดุลและความแข็งแรงของจิตใจที่พร้อมจะเผชิญกับปัญหาได้อย่างชาญฉลาด วิธีหนึ่งในการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจจิตใจของตนเองหรือการใคร่ครวญให้เกิดการตระหนักรู้กระบวนการตามธรรมชาติของชีวิตนั้นคือการปฏิบัติตามแนวทางพุทธศาสนา ในลักษณะจิตตปัญญาศึกษา

คุณลักษณะสำคัญของแนวคิดแบบปรัชญาพุทธที่มีความสอดคล้องกับความหมายของจิตตปัญญาศึกษาตามที่ สมสิทธิ์ อัสตรินี (2556, น. 171) ได้อธิบายไว้ว่า การเรียนรู้ที่อิงหลักพุทธศาสนา นั้นคือ การใช้หลักการเรียนรู้สำคัญต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นไตรสิกขา การน้อมนำจิตพุทธะและการขัดเกลากิเลส เป็นการเรียนรู้พัฒนามิตัด้านในของจิตวิญญาณภายในจิตใจ ผ่านการมีประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง การประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงและน้อมนำการปฏิบัติอยู่ในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง อาศัยท่าทีของการคิดใคร่ครวญอย่างแยบคาย หรือโยนิโสมนสิการ การอยู่กับปัจจุบันขณะอย่างมีสติสัมปชัญญะ การมีศรัทธา อาศัยการฝึกฝนการเจริญสติ การปฏิบัติภาวนาอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ผลของการเรียนรู้คือการเข้าถึงความเป็นกลาง ปราศจากอคติ การเกิดปัญญาที่ตื่นรู้ การตระหนักรู้ ดังที่ เชอเกียม ตรุงปะ (แปล, 2560, น. 13) กล่าวว่า คำสอนในพุทธศาสนาแนะนำว่า เราจำเป็นต้องพิจารณาแบบแผนนิสัยของความคิดและวิธีการที่สิ่งเหล่านี้วางเงื่อนไขประสบการณ์ของเราอย่างละเอียด การสำรวจว่าเราเป็นใครผ่านการปฏิบัติสมาธิภาวนาอาจช่วยให้เราปลดปล่อยตัวเองจากสภาวะจิตที่ไม่จำเป็น และนำเราสู่การใช้ชีวิตในวิถีทางอันจริงแท้ ในแง่มุมของการปฏิบัติสมาธิภาวนานี้ มิใช่การนั่งสมาธิเพียงอย่างเดียวแต่เป็นการยอมรับและใคร่ครวญจิตใจความเป็นธรรมชาติของมนุษย์อยู่เสมอและการทำสมาธิภาวนาในพุทธศาสนานั้นมิใช่พิธีกรรมทางศาสนา แต่เป็นหนทางในการทำใหัธรรมชาติที่แท้จริงของจิตและประสบการณ์กระจ่างชัดเจขึ้น ประกอบไปด้วย 3 ปัจจัยหลัก คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งศีล คือ รากฐานแห่งการภาวนา ส่วนสมาธิ คือ วิถีทางปฏิบัติ จะนำมาซึ่งผลที่ได้ คือ ปัญญาหรือความเข้าใจ เพื่อให้เข้าใจ ความดี ความจริง ความงาม

จิตตปัญญาศึกษาอาศัยรูปแบบการฝึกปฏิบัติที่สำคัญ ได้แก่ การเจริญสติ และทำสมาธิผ่านความสงบนิ่งและการเคลื่อนไหวร่างกาย การอยู่กับธรรมชาติ ตลอดจนการทำงานศิลปะ ความสำคัญในศิลปะกับศาสนานั้น ศิลปะเป็นเรื่องของความงาม สามารถสร้างผลกระทบต่องจิตใจหรือสะกดให้เกิดความปิติ สะเทือนความรู้สึก และในอีกด้านหนึ่งศิลปะสามารถเป็นสื่อให้เข้าถึงความดีและความจริงได้ กล่าวคือเป็นสิ่งบันดาลใจให้เกิดศรัทธาในสิ่งที่ตั้งถามหรือโน้มน้าวใจให้เกิดความสงบจากภายในจิตใจ เกิดการใคร่ครวญทางความรู้สึก อีกทั้งสามารถนำเสนอความจริงของชีวิต ศิลปินจึงมักเชื่อมโยงรูปแบบของการสร้างสรรค์ผลงานใหม่เนื้อหาเกี่ยวข้องกับศาสนา ดังที่ ธเนศ วงศ์ยานนาวา (2552, น. 45) กล่าวว่า ศิลปะคือการเลียนแบบโลกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นสภาวะที่อยู่เหนือโลกที่ได้สร้างสรรค์ผ่านวัตถุ เช่น กระดาษ สี เสี่ยงและไม่จำเป็นที่จะต้องมีความเป็นวัตถุแน่นอน ศิลปะพยายามที่จะนำเสนอสิ่งที่นำเสนอไม่ได้ เช่น ปรินิพพาน พระผู้เป็นเจ้า แต่ความจริงไม่ได้เกิดจากการเห็นโดยปกติ แต่เป็นการเข้าถึงแบบพิเศษ ดังนั้น การเข้าถึงด้วยการเห็นจึงต้องใช้สื่ออื่น ๆ เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้คนและผลงานศิลปะ สอดคล้องกับที่ อิทธิพล ตั้งโฉลก (2558, น. 184) กล่าวถึงคำพูดของ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ไว้ว่า “ศิลปะมีจุดหมายปลายทางเช่นเดียวกับศาสนา กล่าวคือ มุ่งหมายเพื่อยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้เข้าสู่ความบริสุทธิ์ผุดผ่อง”

ด้วยเหตุผลข้างต้นนี้ การสร้างสรรค์จิตรกรรมของผู้วิจัยจึงเริ่มก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างชัดเจนทีละขั้น สัมพันธ์กับความคิดในการกำหนดรูปแบบของการเลือกใช้วัตถุ เทคนิคในการสร้างสรรค์และวิธีการในการนำเสนอ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากพุทธปรัชญาที่ตนเองสนใจ จนเกิดเป็นแรงบันดาลใจและเป็นความต้องการที่จะปฏิบัติสมาธิภาวนาในลักษณะของการเริ่มต้น เป็นการสังเกตธรรมชาติของจิตตนเองโดยตรง ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจในงานทัศนศิลป์ รูปแบบจิตรกรรมนามธรรมแบบเรขาคณิต เช่น อ็อปอาร์ต (Op art) ฮาร์ดเอจ (Hard edge) และผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาผลงานการสร้างสรรคของศิลปินร่วมสมัยไทยที่สร้างสรรค์ผลงานแนวจิตรกรรมนามธรรมที่ใช้สัญลักษณ์ในลักษณะเรขาคณิต ตลอดจนผลงานนามธรรมได้รับแรงบันดาลใจจากพุทธปรัชญาและหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นการมีส่วนในการกำหนดทิศทางของการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมของผู้วิจัย โดยศิลปินนามธรรมนั้นเน้นการนำเสนอภาษาภาพของการจัดองค์ประกอบให้เหลือเพียงทัศนธาตุ เส้นและสีอย่างเป็นระเบียบ เป็นจังหวะสม่ำเสมอและซ้ำ ๆ อาศัยลักษณะทางเรขาคณิตอย่างง่าย ๆ การวางองค์ประกอบและสร้างทัศนธาตุอย่างต่อเนื่องนี้ เป็นการเจตนาเพื่อให้เกิดทั้งความหมายและความรู้สึก การซ้ำก็ก่อให้เกิดความรู้สึกจำเจ น่าเบื่อเป็นวัฏจักรเชื่อมโยงกลับไปสู่ความเป็นจริงของการดำเนินในชีวิตประจำวันหมุนเวียนไม่รู้จบ ในทางกลับกันเชื่อมโยงถึงจังหวะการหายใจเข้าหายใจออก ตรวจสอบและใคร่ครวญการปฏิบัติภาวนาในการสร้างสรรค์ผลงานและจิตใจของตนเองไปพร้อมกัน ลักษณะของการย้ำ ซ้ำ ทวน นี้ก็เพื่อให้เกิดสติในการทำสมาธิ เข้าสู่สภาวะนิ่งสงบ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและต้องการทำวิจัยเชิงสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์ ในหัวข้อ “ระหว่างทางของความสับสนในการทำสมาธิ สู่อารมณ์สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม” ในลักษณะของงานจิตรกรรมรูปแบบนามธรรม

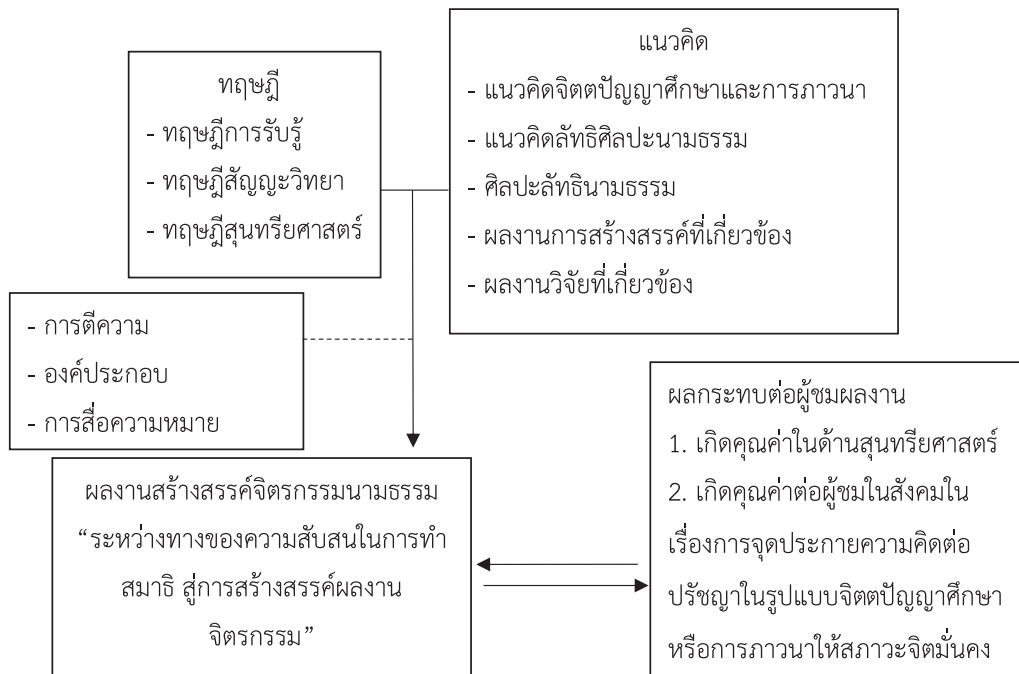
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 ศึกษาแนวคิด ปรัชญา และการฝึกปฏิบัติสมาธิภาวนาในรูปแบบจิตตปัญญาศึกษา เพื่อเรียนรู้ช่วงระหว่างทางของความสับสนในการทำสมาธิ
- 2.2 เพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่ได้รับแรงบันดาลใจจากช่วงระหว่างทางของความสับสนในการทำสมาธิฝึกจิตภาวนาสู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมนามธรรม

3. ขอบเขตของการวิจัย

การสร้างสรรค์ในครั้งนี้กำหนดขอบเขตเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 3.1 ศึกษาแนวคิด ปรัชญา และฝึกปฏิบัติสมาธิภาวนาเพื่อนำผลวิจัยมาสร้างสรรค์เป็นผลงานทัศนศิลป์ในลักษณะจิตรกรรมนามธรรม
- 3.2 การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่ได้รับแรงบันดาลใจจากการฝึกจิตภาวนาในลักษณะจิตรกรรมนามธรรม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย (ชเนศ ดินสกุล, ประเทศไทย, 2563)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

4.1 กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยผู้วิจัยได้ออกแบบแนวคิดการวิจัยสร้างสรรค์ที่มุ่งศึกษาถึงต้นกำเนิดความคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้

4.2 การศึกษาองค์ความรู้ที่มีความเกี่ยวข้อง เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ อาทิ หนังสือ งานวิจัย บทความและบทสัมภาษณ์ที่ได้มีการกล่าวถึงการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาและศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ ประเภทจิตรกรรม ในลักษณะของนามธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาหรือได้สร้างสรรค์ด้วยแรงบันดาลใจจากการปฏิบัติภาวนา

4.3 การวิเคราะห์เพื่อสร้างผลงานสร้างสรรค์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาองค์ความรู้ต่าง ๆ และวิธีการปฏิบัติมาตีความและสกัดออกมา เพื่อทำการออกแบบภาพร่างของผลงานจิตรกรรมและนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาในการขอรับข้อเสนอแนะ และวิธีการปรับปรุงแก้ไขภาพร่างให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

4.4 การปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ ผู้วิจัยได้นำผลสังเคราะห์ทางความคิดของภาพร่างมาคิดค้นหาเทคนิคที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสร้างภาพให้ปรากฏ โดยคำนึงถึงหลักทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการรับรู้และแสดงออกในการนำเสนอรูปแบบจิตรกรรมนามธรรมที่เกิดจากแรงบันดาลใจในการปฏิบัติตนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาเพื่อสนับสนุนแนวคิดของผู้วิจัยที่ต้องการสื่อสารกับผู้รับชมในการรับรู้วัตถุประสงค์ของผู้วิจัย

5. ประโยชน์ของการวิจัย

5.1 องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมนามธรรม

5.2 องค์ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของศิลปะกับพุทธศาสนา ปรัชญา ในรูปแบบจิตตปัญญาศึกษา

5.3 เกิดคุณค่าต่อตนเองในการใคร่ครวญความคิดและสภาวะจิตใจที่มั่นคง เกิดคุณค่าต่อผู้ชมในสังคม เรื่องการจุดประกายความคิดต่อปรัชญาในรูปแบบจิตตปัญญาศึกษา

6. ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด พุทธปรัชญาตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา และการฝึกปฏิบัติสมาธิภาวนา เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแรงดลใจในการสร้างสรรค์เป็นผลงานทัศนศิลป์ในลักษณะจิตรกรรมนามธรรม ผู้วิจัยพบว่า ความสอดคล้องของพุทธศาสนากับจิตตปัญญาศึกษา คือ การทำให้การเรียนรู้มีลักษณะของการที่ผู้ปฏิบัติเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ที่อยู่บนวิถีของการมีวัตรปฏิบัติและการฝึกตนที่สม่ำเสมอ เนื่องด้วยการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ตามแนวจิตตปัญญาศึกษานั้น ต้องนำกายและจิตใจของตนเองเข้าร่วมอยู่ในการมีประสบการณ์ตรงอย่างต่อเนื่อง และสิ่งนี้จะเกิดขึ้นได้อย่างเป็นธรรมชาติด้วยการสร้างวิถีให้กับชีวิตของตนเอง

ขอบเขตของการศึกษาที่ผู้วิจัยมีความสนใจและต้องการนำมาเป็นสาระัตถะในการนำเสนอสถานะจากภายในออกสู่รูปธรรมภายนอกผ่านงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ในครั้งนี้ คือ สถานะของการตระหนักถึงประสบการณ์จากการปฏิบัติสมาธิภาวนาเพื่อเดินทางไปสู่สถานะภายในจิตใจตนเองเพื่อวัตถุประสงค์ในการใคร่ครวญ ตระหนักรู้สภาวะจิตและอารมณ์อันมีเป้าหมายเพื่อปรับสมดุลของจิตและอารมณ์ให้อยู่ในความสงบอยู่เสมอ ผู้วิจัยพบว่า ในระหว่างทางการเข้าสู่สภาวะแห่งจิต หากเรายึดติดอยู่กับอารมณ์ที่ปะทะมาจากการใช้ชีวิต คิดไม่ตกจากทุกข์ ความคิดซัดส่ายตลอดเวลา ไม่สงบนิ่งอยู่ในความคิดใด ๆ จนเกิดเป็น “นิรณ” ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ผู้ปฏิบัติบรรลุเป้าหมายจากการปฏิบัติสมาธิภาวนาไม่ได้หรือทำให้เลิกล้มความตั้งใจปฏิบัติไป เมื่อนั้นเองเป้าหมายกับตัวเราจะแยกออกจากกัน ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงจุดหมายนั้นได้ แต่เมื่อใดก็ตามที่สามารถปฏิบัติสมาธิภาวนาโดยไม่มุ่งหวังกับการบรรลุธรรมหรือสิ่งพิเศษ เมื่อนั้นผู้สังเกตและสิ่งที่ถูกเฝ้าสังเกตจะหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน และโอกาสที่จะเข้าถึงจุดหมายก็จะชัดเจนขึ้น เพราะจุดหมายได้กลายมาเป็นปัจจุบันขณะดังลมหายใจที่เข้า-ออกอยู่สม่ำเสมอ เฝ้าดูทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นทั้งทางร่างกาย จิตใจและอารมณ์ตามความเป็นจริงตามธรรมชาติในปัจจุบันขณะ แล้วไม่ไปยึดติดกับเวทนา และความคิดปรุงแต่งว่าดีหรือไม่ดี เขาดีหรือเราดี ทุกข์ทั้งหลายที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิต การทำงานในแต่ละวัน แต่ให้วางใจให้เป็นอุเบกขาปล่อยวาง เพื่อเข้าถึงสภาวะของการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย อารมณ์ และจิตใจที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จนทำให้เข้าใจถึงความสงบที่มีอยู่ภายใน

การมีประสบการณ์ตรงอันเกิดขึ้นได้อย่างเป็นธรรมชาติจากการสร้างวิถีให้กับชีวิตของตนเองอย่างต่อเนื่องนี้เอง คือ การเป็นผู้ที่มีวิถีแห่งการฝึกตนที่จะสามารถสะท้อนและแสดงออกเรื่องราวระหว่างทางของการปฏิบัติสมาธิภาวนาออกมาสู่ภายนอกให้เกิดเป็นรูปธรรมผ่านการวิจัยเชิงสร้างสรรค์เรื่องระหว่างทางของความสับสนในการทำสมาธิ สู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม ซึ่งการเดินทางภายในสภาวะจิตใจของผู้วิจัยมีภาวะเป็นนามธรรม แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่ผู้วิจัยสนใจที่จะนำเสนอขึ้นจึงมีลักษณะรูปแบบของศิลปะนามธรรม (Abstract art) ซึ่งอิทธิพล ตั้งโฉลก (2550, น. 51) ได้กล่าวถึงศิลปะนามธรรมไว้ว่า เป็นรูปแบบการแสดงออกถึงความเป็นจริงทางอัตวิสัย (Subjective) ใช้ทัศนธาตุเป็นทั้งสื่อและเนื้อหาของการแสดงออก จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะของศิลปะนามธรรมทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในลักษณะของศิลปะนามธรรมที่ใช้รูปเรขาคณิต (Geometrical abstract) มาสร้างงาน เช่น ศิลปะนามธรรมในกลุ่มศิลปะอ็อปอาร์ต (Op art) โดยมีรูปแบบจากการใช้สีซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญ มีการใช้สีที่สดหลายสีหรือไม่ก็จะเป็นสีขาว-ดำตัดกัน มีการใช้เส้นที่ประสานกลมกลืนกัน ไม่ลอกเลียนรูปทรงในธรรมชาติ ส่วนประกอบทั้งหมดนี้ส่งผลแก่นัยนัยตาของผู้ชม และศิลปะแบบขอบคม (Hard edge) ซึ่งเน้นเทคนิควิธีการทำเส้นขอบของรูปทรงให้คมชัดเจน มีรูปทรงที่ไม่ได้เป็นเรขาคณิตทั้งหมด แต่ส่วนมากจะต้องมีเส้นเป็นส่วนสำคัญ ผลงานในกลุ่มศิลปะนามธรรมที่ใช้รูปเรขาคณิตที่ผู้วิจัยสนใจนี้เป็นผลงานที่มีลักษณะเป็นระเบียบ ประณีต สงบนิ่ง ที่จะต้องวางแผนให้ก่อนการสร้างสรรค์ รูปแบบผลงานที่แสดงออกด้วยเส้น สี พื้น ที่ บรรยากาศของสีในการสื่ออารมณ์ความรู้สึกตรงกับประเด็นหัวข้อวิจัย

ที่ต้องการสื่อความหมาย เน้นลักษณะในการนำเสนอเพียงเส้น สี พื้นที่ว่าง รูปทรงเรขาคณิตอันเป็นสัจจะของนามธรรมที่เน้นความประณีต เรียบง่าย สะอาด มีความเป็นสากล

การวิเคราะห์ในขั้นตอนการสร้างสรรคผลงานต่อไปนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทดลองบนพื้นฐานของการวิจัย ซึ่งเป็นการนำผลจากการวิเคราะห์ในแนวคิดให้ส่งผลถึงการหารูปแบบการสร้างสรรคที่เหมาะสมที่สุด โดยผู้วิจัยจำแนกกระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรคออกเป็น 3 ระยะ และระยะผลงานศิลปนิพนธ์รวม 4 ระยะ ดังต่อไปนี้

6.1 กระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรคระยะที่ 1

ผู้วิจัยได้ทำการสร้างสรรคผลงานจิตรกรรมที่ได้รับแรงบันดาลใจจากการฝึกจิตภาวนาสมาธิและสร้างสรรคผลงานในลักษณะจิตรกรรมนามธรรมแบบกลุ่มนัณอ็อบเจกทีฟอาร์ต (Non-objective art) ในลักษณะของการใช้สัญลักษณ์ทางเรขาคณิต (Geometric symbol) เข้ามามโนภาพแทนห้วงอารมณ์ที่ถูกกระทบในช่วงเวลาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตประจำวันผ่านสัญลักษณ์ทางทัศนธาตุ ในการสร้างสรรคงานจิตรกรรมของผู้วิจัยได้มีการใช้วัสดุที่สอดคล้องกับการใช้ชีวิตของผู้วิจัย นั่นคือ ปากกา ลูกกลิ้งที่ใช้ในการทำงานอยู่ในชีวิตประจำวันของทุกวัน นำมาลากเส้นลงบนผืนผ้าใบด้วยมือโดยไม่ใช้เครื่องมือช่วยในลักษณะของเส้นตรง เพื่อสำรวจความแน่นอนของจิตใจในขณะนั้นและเป็นการฝึกภาวนาเพื่อรับรู้สภาวะภายในของตนเองตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาไปด้วยอีกทางหนึ่ง เป็นการยืนยันถึงความพยายามที่จะภาวนาในทุกขณะให้มีสติและอยู่ในสภาวะจิตที่เป็นปกติอยู่เสมอ

6.2 กระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรคระยะที่ 2

ในกระบวนการสร้างสรรคผลงานระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำการทดลองปรับเปลี่ยนรูปแบบของการสร้างสรรคผลงานจิตรกรรม ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากระหว่างทางของการฝึกจิตภาวนาสมาธิในห้วงอารมณ์ที่ถูกกระทบในช่วงเวลาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตประจำวัน ผ่านสัญลักษณ์การจัดวางองค์ประกอบศิลป์และทัศนธาตุ โดยผู้วิจัยสร้างสรรคผลงานในลักษณะจิตรกรรมนามธรรมแบบกลุ่มนัณอ็อบเจกทีฟอาร์ต (Non-objective art) ในลักษณะของจิตรกรรมขอบคม (Hard-edge painting) และกลุ่มอ็อปติเคิลอาร์ต (Optical art) ที่มีการวางแผนก่อนการสร้างสรรคมาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เป็นการยืนยันถึงการพยายามที่จะภาวนาในทุกขณะให้มีสติและอยู่ในสภาวะจิตที่เป็นปกติอยู่เสมอ ในกระบวนการพัฒนาผลงานระยะที่ 2

ภาพที่ 2 ผลงานจากกระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ระยะที่ 1
(ธเนศ ดิ้นสกุล, ประเทศไทย, 2563)

ภาพที่ 3 ผลงานจากกระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ระยะที่ 2
(ธเนศ ดิ้นสกุล, ประเทศไทย, 2563)

6.3 กระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ระยะที่ 3

กระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ผลงานระยะที่ 3 ผู้วิจัยได้ทำการทดลองปรับเปลี่ยนรูปแบบของการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม พัฒนาต่อเนื่องมาจากในระยะที่ 2 และในระยะที่ 3 ได้มีการทดลองปรับประยุกต์องค์ประกอบให้ลดทอนน้อยลงเพื่อหลีกเลี่ยงลักษณะของศิลปะอ็อปอาร์ต (Op art) แต่ปรับให้อยู่ในลักษณะที่มีความใกล้เคียงกับจิตรกรรมขอบคม (Hard-edge painting) และนำกลวิธีการสร้างเส้นด้วยการลากปากกาถูกลื่นกลับมาใช้ในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งการปรับเปลี่ยนรูปแบบของผลงานให้อยู่ในแนวตั้งและมีการปรับระดับสีของการระบาย โดยบริเวณด้านล่างจะเป็นส่วนของสีดำและด้านบนสุดจะเป็นสีขาว ช่วงระหว่างกลางภาพจะเป็นการนำรูปทรงทางเรขาคณิตและการขีดขีดเส้นมาแสดงออกเพื่อสื่อถึงสภาวะระหว่างทางในการภาวนาสมาธิ ผู้สำรวจจิตใจของตนเองที่รับรู้ใคร่ครวญอารมณ์ที่กระทบจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันที่มีความไม่แน่นอน ให้เราพึงตระหนักในสภาวะพุทธของตนเองในบริเวณด้านบนจึงระบายสีขาวเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทน

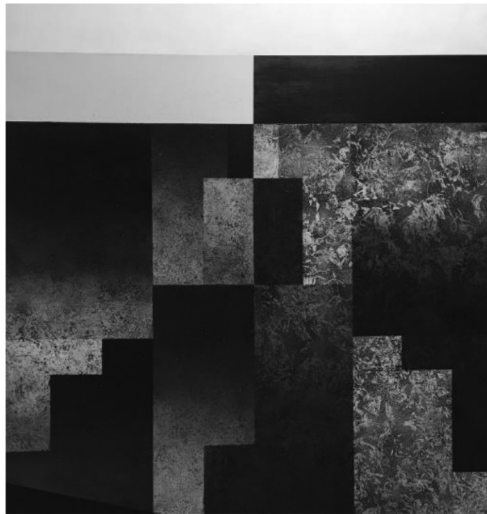
6.4 กระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ระยะที่ 4 (ศิลปะนิพนธ์)

กระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ระยะที่ 4 นี้ เป็นผลงานสร้างสรรค์ระยะสุดท้ายซึ่งเป็นผลงานศิลปะนิพนธ์ที่จะต้องปรับเปลี่ยนและกลวิธีสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและแนวคิดของงานวิจัย

ภาพที่ 4 ผลงานจากกระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ระยะที่ 3

(ธเนศ ดิ้นสกุล, ประเทศไทย, 2563)

ภาพที่ 5 ผลงานจากกระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ระยะที่ 4
(ธเนศ ดินสกุล, ประเทศไทย, 2563)

จากการสร้างสรรค์และการวิเคราะห์นั้นผู้วิจัยได้ทำการทดลองและพัฒนาทฤษฎีในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมบนพื้นฐานของการวิจัยที่สอดคล้องกับหัวข้อเรื่องในการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งเป็นการนำผลจากการวิเคราะห์ในแนวคิดที่ส่งผลถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสร้างสรรค์ให้เหมาะสมที่สุด โดยผู้วิจัยจำแนกกระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ออกเป็น 3 ระยะ และผลงานศิลปะนิพนธ์ รวม 4 ระยะ ในระยะที่ 1 นี้ นำเสนอผลงานจำนวน 4 ชิ้นจากแรงบันดาลใจที่มาจากการฝึกจิตภาวนาสมาธิ และมโนภาพแทนห้วงอารมณ์ที่ถูกกระทบในช่วงเวลาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตประจำวันที่สับสนวุ่นวายผ่านสัญญาณทางทัศนธาตุ ในการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมของผู้วิจัยได้มีการใช้ปากกาลูกลื่นที่ใช้ในการทำงานอยู่ในชีวิตประจำวันทุกวัน นำมาลากเส้นลงบนผืนผ้าใบด้วยมือโดยไม่ใช้เครื่องมือช่วยในลักษณะของเส้นตรง เพื่อสำรวจความแน่นอนของจิตใจในขณะนั้นและเป็นการฝึกภาวนาเพื่อรับรู้สภาวะภายในของตนเองตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาไปด้วยอีกทางหนึ่ง เป็นการยืนยันถึงการพยายามที่จะภาวนาในทุกขณะให้มีสติและอยู่ในสภาวะจิตที่เป็นปกติอยู่เสมอ ในระยะที่ 1 นี้ ในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานระยะที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำการทดลองปรับเปลี่ยนรูปแบบของการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่ได้รับแรงบันดาลใจจากกระบวนของการฝึกจิตภาวนาสมาธิ ผ่านสัญญาณของการจัดวางองค์ประกอบศิลป์และทัศนธาตุ โดยผู้วิจัยสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะจิตรกรรมนามธรรมแบบกลุ่มอ็อปติเคิลอาร์ต (Optical art) ที่มีการวางแผนก่อนการสร้างสรรคมาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เป็นการยืนยันถึงการพยายามที่จะภาวนาในทุกขณะให้มีสติและอยู่ในสภาวะจิตที่เป็นปกติอยู่เสมอ ในส่วนของกระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ผลงานระยะที่ 3 ผู้วิจัยได้ทำการทดลองปรับเปลี่ยนรูปแบบของการ สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม พัฒนาต่อเนื่องมาจากในระยะที่ 2 และระยะที่ 3

ได้มีการทดลองปรับประยุกต์องค์ประกอบให้ลดทอนน้อยลงเพื่อหลีกเลี่ยงลักษณะของศิลปะอ็อปอาร์ต (Op art) แต่ปรับให้มีอยู่ในลักษณะที่มีความใกล้เคียงกับจิตรกรรมขอบคม (Hard-edge painting) และนำกลวิธีการสร้างเส้นด้วยการลากปากกาถูกลี้นกลับมาใช้ในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งการปรับรูปแบบของผลงานให้อยู่ในแนวตั้งและมีการปรับระดับสีของการระบาย โดยบริเวณด้านล่างจะเป็นส่วนของสีดำและด้านบนสุดจะเป็นสีขาว ช่วงระหว่างกลางภาพจะเป็นการนำรูปทรงทางเรขาคณิตและการขีดขีดเส้นมาแสดงออกเพื่อสื่อถึงสภาวะระหว่างทางในการภาวนาสมาธิ ผู้สำรวจจิตใจของตนเองที่รับรู้ใคร่ครวญอารมณ์ที่กระทบจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันที่มีความไม่แน่นอนให้เราพึงตระหนักในสภาวะพุทธของ ตนเองในด้านบนสุดที่ระบายสีขาว และในกระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ระยะที่ 4 ซึ่งเป็นผลงาน สร้างสรรค์ระยะสุดท้าย เป็นผลงานศิลปะนิพนธ์ที่จะต้องปรับรูปแบบและกลวิธีสร้างสรรค์ให้เหมาะสม กับเนื้อหาและแนวคิดของงานวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลงานในรูปแบบจิตรกรรมนามธรรมเรขาคณิต ที่มีการสร้างรูปลักษณ์ที่หลากหลายในแต่ละขั้นที่เกิดจากทั้งการสร้างพื้นผิว การใช้สเปรย์ และการขีดขีด ต่าง ๆ เป็นการแสดงออกถึงการใช้พลังสมาธิแบบฉับพลันในการสร้างสรรค์ผลงาน เนื่องมาจากการสะท้อน สภาวะภายในอันสับสนระหว่างทางของการภาวนาโดยถ่ายทอดผ่านภาษาภาพ ให้เกิดความบริสุทธิ์และ ความเป็นธรรมชาติจากภาวะจิตวิญญาณภายในตนเองที่ได้ใคร่ครวญ ยอมรับและเรียนรู้บริเวณที่สับสนวุ่นวาย ระหว่างทางในการทำสมาธิภาวนาก่อนการมุ่งตรงสู่ความสงบตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาอันเป็น พุทธปรัชญาแบบพุทธศาสนา

7. การสรุปผลและการอภิปรายผล

การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมในการวิจัย เรื่อง “ระหว่างทางของความสับสนในการทำสมาธิ สู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม” มีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการด้วยกัน ประการแรก คือ ศึกษาแนวคิด พุทธปรัชญาตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา และการฝึกสมาธิภาวนาของการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษา อันเป็นรูปแบบหนึ่งของพุทธปรัชญา และประการที่สอง คือ สร้างสรรค์ผลงานที่ได้รับแรงบันดาลใจจาก ช่วงระหว่างทางของความสับสนในการทำสมาธิฝึกจิตภาวนาแบบจิตตปัญญาศึกษา ซึ่งเป็นการเดินทางภายใน ที่มีสภาวะจิตวิญญาณ สู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมนามธรรม

การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ครั้งนี้ มาจากความต้องการแก้ปัญหาความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากทางกายแล้ว แทรกซึมลงสู่สภาวะทางใจ ทำให้อารมณ์ไม่คงที่เกิดความวุ่นวายภายในจิตใจ เปรียบเสมือนคลื่นลมทะเล ที่ถาโถมพัดกระหน่ำอย่างรุนแรงหลายระลอก ทำให้ส่งผลเสียต่อการดำเนินชีวิตและสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ ผู้วิจัยจึงหาทางออกด้วยการนำหลักปฏิบัติตามแนวทางจิตตปัญญาซึ่งเป็นพุทธปรัชญารูปแบบหนึ่งในด้าน สมาธิภาวนา ที่เน้นถึงความระลึกตัวในลมหายใจเข้าออกอย่างมีสติแบบอย่างอานาปานสติมาปฏิบัติเพื่อหา ทางหลุดพ้นจากสภาวะนี้ เมื่อแรกเริ่มการได้ปฏิบัติสมาธิภาวนาซึ่งเป็นการเดินทางด้านในของจิตวิญญาณ กลับพบว่าไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำให้คลื่นลมทะเลภายในใจสงบลงแต่ระหว่างทางนั้นเกิดความสับสน อารมณ์

เป็นนิรณ การกำหนดลมหายใจเข้าออกติดขัด จิตใจไม่ได้จดจ่ออยู่ที่สมาธิ แต่กลับคิดเรื่องวุ่นวายต่าง ๆ จนสภาวะของสมาธิขาดหาย ในช่วงแรกของการเดินทางภายในเพื่อเข้าสู่อาณาปณสตินผู้วิจัยสังเกตถึงระหว่างทางของการทำสมาธิที่มีนิรณเข้ามาแทรก อาจจะเปรียบเสมือนมารที่มาผจญอยู่ก่อนการเข้าถึงความสงบก็เป็นได้ ซึ่งเป็นด้านที่จะต้องเพียรพยายามผ่านไปให้ได้อย่างเข้าใจ เมื่อใคร่ครวญดูแล้วผู้วิจัยเห็นว่า เรื่องระหว่างทางของการทำสมาธิภาวนานี้ที่น่าสนใจ จึงนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการวิจัยสร้างสรรค์ครั้งนี้ ด้วยระเบียบวิธีวิจัยที่เป็นระบบเพื่อให้มีความน่าเชื่อถือในการค้นหาคำตอบของการวิจัย

ในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมของผู้วิจัยในครั้งนี้ มีกระบวนการในการสร้างสรรค์โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ที่มาของปัญหาและทำความเข้าใจเพื่อนำมาพัฒนาเป็นหัวข้อในการวิจัยและกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตที่จะศึกษาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องได้อย่างตรงประเด็น อันจะนำมาซึ่งข้อสรุปที่เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์และมีความสอดคล้องกับรูปแบบทางศิลปะที่จะนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัย ตามการศึกษาวិเคราะห์และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าเทคนิคที่ส่งผลถึงตัวงานจิตรกรรมให้มีความเหมาะสมสัมพันธ์กับหัวข้อเรื่องที่ทำการวิจัย ผู้วิจัยพิจารณาถึงการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมโดยอาศัยรูปแบบศิลปะนามธรรม (Abstract art) ในลักษณะของจิตรกรรมเรขาคณิต (Geometric painting) เกี่ยวข้องกับศิลปะแบบอ็อปอาร์ต (Op art) และศิลปะแบบขอบคม (Hard edge) ซึ่งเป็นแนวทางศิลปะที่ผู้วิจัยสนใจที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์และพัฒนาารูปแบบเทคนิควิธีการให้สอดคล้องกับแนวคิดและหัวข้อเรื่องของผู้วิจัย ตลอดจนได้มีการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงศิลปินและผลงานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องทั้งทางกายภาพและรูปแบบของการนำเสนอทางจิตรกรรมนามธรรมที่มีความหลากหลายแต่อยู่ในขอบเขตของการศึกษาที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ หลังจากที่ได้รูปแบบในการนำเสนอผลงานแล้วผู้วิจัยได้ทำการออกแบบภาพร่างผลงานผ่านกระดาษ และนำไปออกแบบภาพร่างผ่านคอมพิวเตอร์อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้ภาพร่างที่มีความคมชัดและสะดวกในการแก้ไข รวมทั้งใกล้เคียงกับผลงานในจินตภาพมากขึ้น เมื่อได้ภาพร่างผลงานแล้วผู้วิจัยได้นำเสนอภาพร่างต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำในการให้คำแนะนำ และร่วมกันกับอาจารย์ที่ปรึกษาในการคัดเลือกผลงานจากภาพร่างเพื่อนำไปขยายเป็นผลงานจริงต่อไป ตลอดจนการกำหนดเทคนิคและวิธีการในการทดลองสร้างสรรค์ผลงานและพัฒนาารูปแบบให้สอดคล้องกับหัวข้อเรื่องและความต้องการในการนำเสนอเมื่อได้ภาพผลงานที่ต้องการแล้ว จากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นตอนของการสร้างสรรค์ผลงานจริง โดยการเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อม เลือกระนาบรองรับเป็นผืนผ้าใบ จากนั้นระบายสีรองพื้นลงบนระนาบดังกล่าว 3-4 ชั้น เพื่อให้เกิดความเรียบเนียน จากนั้นจึงใช้เทปขาวและระบายสีตามแบบภาพร่าง โดยคำนึงถึงความเรียบร้อยอยู่เสมอเมื่อสร้างสรรค์ผลงานเรียบร้อยแล้วจึงนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อประเมินและให้คำแนะนำ จากนั้นทำการปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาผลงาน ในระหว่างกระบวนการสร้างสรรค์และทดลองนั้น ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ในขั้นตอนการทดลองบนพื้นฐานของการวิจัย ซึ่งเป็นการนำผลงานสร้างสรรค์จิตรกรรมนามธรรม มาวิเคราะห์ในแนวคิดที่ส่งผลถึงการหารูปแบบการสร้างสรรค์ที่เหมาะสมที่สุด โดยผู้วิจัยจำแนกกระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ออกเป็น 4 ระยะ

กระบวนการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานระยะที่ 1 ใช้เทคนิคสือะคริลิคและปากกาถูลึ้นบนผ้าใบ เป็นการสร้างสรรค์โดยมีแนวคิดของการปฏิบัติภาวนาในการใช้ชีวิตที่พยายามเข้าใจถึงสภาวะและเหตุการณ์ที่ต้องประกอบด้วยเหตุและผลของการเกิดขึ้นในแต่ละอารมณ์ที่ปรากฏซึ่งต้องพยายามในการปรับสมดุลของสติและสมาธิไม่ให้กังวล เครียดหรือตื่นตกใจเกินไปจนเป็นเหตุให้ขาดสติ ผู้วิจัยเลือกนำทัศนธาตุมาจัดวางโดยเฉพาะการใช้เส้นในการสื่อความหมาย เพราะเมื่อมองสำรวจให้เห็นแต่ละเส้นที่ผู้วิจัยได้ขีดลงไปบนผ้าใบโดยไม่ใช้อุปกรณ์ช่วยแล้วนั้น จะเห็นความไม่ตรงของเส้นบ้าง ความไม่เป็นระเบียบของเส้นที่แทรกอยู่ท่ามกลางเส้นที่ตรงและเรียงต่อกันอย่างมีระเบียบ ทำให้ผู้วิจัยได้สะท้อนมองดูสภาวะภายในที่ตัวผู้วิจัยเองได้ถ่ายทอดผ่านวัตถุเพื่อให้เกิดการตระรู้ การยอมรับ เพื่อเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

กระบวนการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานระยะที่ 2 ใช้เทคนิคสือะคริลิคบนผ้าใบ เป็นการสร้างสรรค์ผลงานโดยมีแนวคิด ความไม่แน่นอนของอารมณ์มนุษย์ โดยเฉพาะอัตวิสัยที่เกิดขึ้นในตนเอง เป็นการสะท้อนความรู้สึกความคิดออกมาผ่านเส้นและสี โดยมีสีขาว เทา และดำ สลับกัน ซึ่งในสีเทาก็ยังแบ่งเป็นอีกหลากหลาย แทรกซ้อนทับกันเพื่อบ่งบอกถึงการประสพพบเจอและเรียนรู้สภาวะระหว่างการเข้าสู่สมาธิภาวนา ช่วงระยะที่ 3 เป็นการสร้างสรรค์ผลงานในแนวตั้งโดยมีแนวคิดถึงภาวะของความสับสนช่วงระหว่างการเริ่มทำสมาธิที่มักมีอารมณ์ นีวรณ มาเป็นตัวจุดรั้งอยู่เสมอ ทำให้เกิดจินตภาพถึงความไม่แน่นอนของจิตใจอันมีภาวะทางจิตวิญญาณ ซึ่งผู้วิจัยเปรียบเป็นสีเทาที่หลากหลายแทรกสลับกับสีขาวและสีดำ ใช้เทคนิคสือะคริลิคบนผ้าใบ ผลงานช่วงรอยต่อระหว่างช่วงที่ 2 และช่วงที่ 3 เป็นการสร้างสรรค์ผลงานโดยมีแนวคิดจากการเรียนรู้ความเป็นหยิน-หยาง การใคร่ครวญทำความเข้าใจกับสภาวะอารมณ์ภายในของตนเองที่ต้องยอมรับและเรียนรู้ในการปรับปรุงและพัฒนาสภาวะอันอ่อนไหวของตนเองให้เข้มแข็ง เชื่อมต่อทางเดินระหว่างทางของภาวะธรรมะระหว่างการปฏิบัติให้ได้

ในระยะสุดท้าย คือ กระบวนการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ระยะที่ 4 เป็นการสร้างสรรค์ผลงานโดยนำเสนอถึงความเข้าใจ ความหลากหลายของอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดจากการได้เดินทางภายในจิตใจของตนเองที่มักมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ อันเป็นธรรมชาติและธรรมดาของมนุษย์ เป็นธรรมชาติที่ต้องใคร่ครวญจึงนำเสนอในรูปแบบของเส้นที่สลับขาว เทา ดำ และมีพื้นที่ด้านล่างที่ใช้เส้นปากกาและดินสอสร้างขึ้นเสมือนระหว่างทางของความสับสนที่ได้พบเจอจากประสบการณ์ในการเริ่มทำสมาธิภาวนาและด้านบนสุดเป็นพื้นที่สีขาวของความสงบและความว่างเปล่าที่ปรารถนา ทั้งนี้สามารถกล่าวโดยสรุป คือ ในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยเรื่อง “ระหว่างทางของความสับสนในการทำสมาธิ สู่การสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม” เป็นการแสดงออกผ่านศิลปะนามธรรมที่ใช้รูปเรขาคณิต (Geometrical abstract) โดยมีการประยุกต์องค์ประกอบในกลุ่มศิลปะอ็อปอาร์ต (Op art) และศิลปะแบบขอบคม (Hard edge) มาพัฒนาให้สอดคล้องสัมพันธ์กันเชื่อมโยงกับหัวข้อวิจัยที่เป็นประเด็นของสภาวะภายในจิตใจที่ได้ใคร่ครวญระหว่างทางของการทำสมาธิเพื่อนำเสนอถ่ายทอดออกมาในรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผู้วิจัย

8. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยและสร้างสรรค์ผลงาน เรื่อง “ระหว่างทางของความสับสนในการทำสมาธิ สู่อการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรม” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อผู้สนใจในงานวิจัยและต้องการวิจัยต่อยอด ดังนี้

8.1 ผู้วิจัยได้เริ่มทำการทดลองเทคนิควิธีการสร้างสรรค์ในลักษณะแบบจิตรกรรมขอบคม ซึ่งพบว่าสามารถพัฒนารูปแบบ เทคนิคและวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนวิธีการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมในลักษณะนี้ที่เหมาะสมกับการสร้างสรรค์ในหัวข้อเรื่องต่าง ๆ ต่อไปได้อย่างหลากหลาย

8.2 ผู้วิจัยพบว่า การวิจัยโดยน้อมนำหลักธรรมคำสอนหรือพุทธปรัชญามาสร้างสรรค์มาเป็นแรงบันดาลใจหรือเนื้อหาของการสร้างสรรค์ สามารถสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ในรูปแบบอื่น ๆ ได้อีกมาก

8.3 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าวิธีการในการอธิบายภาวะนามธรรมอาจจะนำเสนอในรูปของการอธิบายและศึกษาในเชิงของทฤษฎีทางจิตวิทยาหรือจิตวิเคราะห์ด้วยจะเป็นการทำให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น

9. รายการอ้างอิง

- เชอเกียรติ์ ตรงปะ. (2560). *เราต่างมีพุทธะในตัวเอง* (สมภพ แจ่มจันทร์, ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: ปลากระโดด.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2552). *ศิลปะกับสภาวะสมัยใหม่: ความย้อนแย้งและความลึกลับ*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- สมสิทธิ์ อัสตรนธิ. (2556). *การแสวงหาความรู้แบบจิตตปัญญาศึกษา: ญาณวิทยาและวิถีวิทยาการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อิทธิพล ตั้งโฉลก. (2550). *แนวทางการสอนและสร้างสรรค์จิตรกรรมชั้นสูง*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- อิทธิพล ตั้งโฉลก. (2558). *นามธรรม: สัจจะแห่งศิลปะ*. กรุงเทพมหานคร: หอศิลป์วัฒนธรรมแห่ง กรุงเทพมหานคร.